

Jak na rodokmen s internetem

aneb digitální genealogie v praxi

1 Úvod

Genealogie (řec. *génos*, lat. *genus* = rod) je pomocná věda historická, která zkoumá vztahy mezi lidskými jedinci, vyplývající z jejich společného rodového původu. Genealogie se zabývá buď studiem jednotlivých osobností, nebo sledováním proměn jednotlivých druhů vztahů. Soukromý zájem v této oblasti bývá označován jako rodopis.

V posledních několika letech je možné sledovat o tuto vědní oblast veliký zájem i ze strany amatérských genealogů a laické veřejnosti, a to nejen díky populárnímu televiznímu seriálu Tajemství rodu, ve kterém pátrají po svých předcích známé české osobnosti, ale především díky fenoménu digitalizace.

2 Digitalizace archiválií

Digitalizace archivních dokumentů byla v České republice zahájena v roce 2007, první digitalizované archiválie – matriky byly veřejnosti k dispozici v roce 2008, průkopníkem byl Státní oblastní archiv v jihočeské Třeboni (<https://digi.ceskearchivy.cz>). Odkazy na další oblastní archivy v České republice lze nalézt na webové stránce České genealogické a heraldické společnosti v Praze (www.genealogie.cz/aktivity/digitalizace).

V současné době jsou zcela digitalizovány především české a moravské matriky všech církví a úřadů (jako nejdůležitější materiály pro badatele) a již také soupisy poddaných z velkostatků. Dokončuje se digitalizace pozemkových knih, s jejichž zveřejněním na internetu je počítáno v r. 2016.

Dalšími postupně digitalizovanými archiváliemi byly a jsou např. obecní či školní kroniky, mapy, plány, periodika, technické výkresy, sčítací archy vzniklé při sčítáních lidu atd., vše lze nalézt na webové stránce příslušného regionálního archivu.

3 Matriky a jiné dokumenty

Matriky byly převážně vedeny jednotlivými církvemi, pro běžnou populaci jsou základem především **matriky římskokatolické církve**. Dále se matriky dělí na **knihy narozených** (*matricula baptisatorum*), **zemřelých** (*matricula mortuorum*) a **oddaných** (*matricula copulatorum*). V mladších dobách byly tyto druhy matričních knih vedeny jako specializované samostatné knihy, ve starších dobách jako knihy společné.

Jak již bylo zmíněno, dalšími zajímavými materiály pro genealogy jsou pozemkové resp. gruntovní knihy, obecní a školní kroniky a především **soupisy poddaných**. Matriky jsou totiž vedeny až po třicetileté válce, tedy po roce 1648, ovšem zmíněné soupisy poddaných již cca od r. 1600 a pozemkové knihy dokonce již od 15. st. Pozemkové knihy se vyvinuly z tzv. urbářů (ty vznikaly koncem 14. století) a jejich předchůdkyněmi byly tzv. zemské desky, které byly vedeny již od 13. století.

4 Dostupné matriční údaje

Základem resp. odrazovým můstkem k úspěšnému vytvoření rodokmenu je vědět alespoň jedno datum a místo narození nějakého předka v příslušné přímé linii (tedy ze strany otce a matky), a to ideálně **před rokem 1900**.

Důvodem je fakt, že z důvodu ochrany osobních údajů dosud žijících osob jsou digitalizovány matriky a jiné materiály pouze cca 100 let staré, tedy poslední záznam v konkrétní matrice např. narozených osob musí být starší než 100 let (tzv. skartační lhůta), 75 let pro matriky od daných a zemřelých. Což je trochu škoda, protože jednotlivé matriční knihy jsou často vedeny pro období v rozmezí několika desítek let.

První záznamy v konkrétní knize tedy sice jsou více jak 100 let staré, ovšem poslední již ne a kniha tak na internetu zatím být nemůže, je totiž digitalizována jako celek. Např. v digitálních matrikách Oblastního archivu v Třeboni, kterých je celkem 6875 svazků, lze ale nalézt i matriky zveřejněné z výše uvedených důvodů pouze z určité části (např. matrika narozených v obci Lišov v letech 1893-1907 je zveřejněna zatím z 97 %).

№	Název	Období	Popis
2	[matrika NOZ]	O 1700-1743 Z 1700-1741	celou farnost
3	[matrika NOZ]	N 1726-1754 O 1743-1754 Z 1741-1754	celou farnost
4	[matrika N]	N 1755-1786	celou farnost
5	[matrika N]	N 1784-1825	celou farnost
6	[matrika N]	N 1826-1836	celou farnost
7	[matrika N]	N 1836-1853	celou farnost
8	[matrika N]	N 1851-1875	Lišov
9	[matrika N]	N 1875-1893	Lišov
9A	[matrika N]	N 1893-1907	Lišov
10	[matrika N]	N 1851-1887	Dolní Miletín, Hrutov, Hůrky, Levín
11	[matrika O]	O 1755-1785	celou farnost
12	[matrika O]	O 1784-1843	celou farnost
13	[matrika O]	O 1844-1871	Lišov
14	[matrika O]	O 1872-1900	Lišov
15	[matrika O]	O 1901-1927	Lišov
16	[matrika O]	O 1844-1881	Dolní Miletín, Hrutov, Hůrky, Levín
17	[matrika O]	O 1882-1927	Dolní Miletín, Hrutov, Hůrky, Levín
18	[matrika Z]	Z 1755-1786	celou farnost
19	[matrika Z]	Z 1784-1824	celou farnost

Obr. 1: Digitální matriky SOA Třeboň

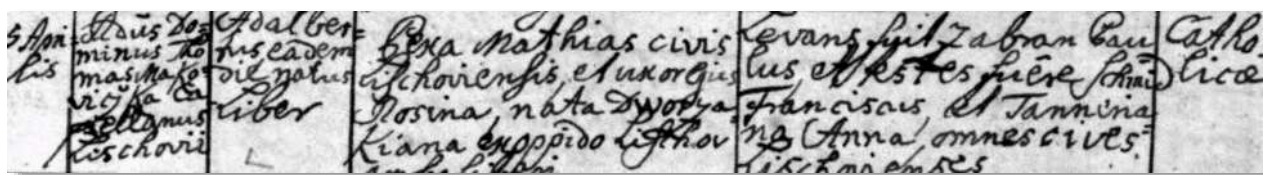
Mladší matriční knihy, které zatím nesplňují skartační lhůtu, deponují příslušné matriční úřady, které jsou součástí magistrátů a vybraných městských a obecních úřadů.

U každého matričního záznamu o narození (v minulosti byl ale často důležitější a tedy spíše uváděn datum křtu nebo obě data) je pak ještě údaj o rodičích, většinou i prarodičích a mnohdy o partnerovi (doplněno po sňatku). Vždy je tam jméno, příjmení a místo narození (resp. pobytu

- viz poznámka níže) rodičů a prarodičů, bohužel již téměř nikdy jejich datum narození (prostě proto, že ho nevěděli, nepamatovali si ho, neuměli často číst ani psát). Naopak nechybí profese, ovšem pouze u mužů. Takže nezbyvá nic jiného, než vzít matriku příslušného místa narození (resp. pobytu) rodiče, pokusit se odhadnout alespoň rok narození a pak v knize listovat a listovat. Odhad roku narození je samozřejmě většinou na první pokus chybný a je proto třeba prohlížet matriky ± 30 let zpátky či dopředu.

Může se ale při hledání objevit zásadní problém - trvalá a dědičná příjmení se tvořila až koncem 16. a v 17. st., do té doby se příjmení přejímala po názvu zakoupeného gruntu (statku). Konkrétně v jižních Čechách tento zvyk přetrvával (i přes zákaz) dokonce až do začátku 19. st. Protože tehdy ještě nebyla ani popisná čísla (byla zavedena až koncem 18. st.), tak existovala jména gruntů. Může se tedy stát, že hledání v dobových matrikách skončí krachem, protože nezachytíme změnu původního příjmení na nové "příjmení" po gruntu, který nositel původního příjmení koupil a své příjmení z tradice změnil. Takto přišel ke svému příjmení i rod autora článku - nejstarší předek Urban Graman koupil v r. 1681 Pexovský grunt.

Dalším významným problémem, který se může při genealogickém výzkumu objevit, je **použitý jazyk**, ve kterém jsou matriky vedeny. V drtivé většině případů latinsky, v různých dobách se pak střídavě objevuje němčina, schwabach (resp. jeho psaná forma kurent) a čeština. Hlavně s latinou mohou mít mladší ročníky začínajících genealogů ze začátku problém, ale dá se to naučit, lze i využít česko-latinský slovník na stránce http://www.genea.cz/no_cache/informace/slovnicky/latinsko-cesky-slovnicek/.

Obr. 2: Latinský matriční záznam z r. 1771

V matrikách jsou ale latinské termíny často v různých zkomoleninách, faráři, kteří se v minulosti o matriční záznamy starali, často latinu neovládali dobře. Zase alespoň uměli psát, přesto luštění starších matričních záznamů vyžaduje jisté grafologické zkušenosti.

5 Tvorba rodokmenu s digitálními materiály

Na stránce příslušného oblastního archivu si tedy najdeme **digitalizované materiály**, dále **matriky římskokatolické církve**, pod příslušným písmenem vybereme **konkrétní obec** a pak už máme k dispozici jednotlivé matriční knihy. Matrika N jsou narození, Z zemřelí, O oddaní, NOZ všichni dohromady. Vybereme tedy knihu podle např. roků narození (Třeboň, Matrika N, 1630-1659) a listujeme po jednotlivých snímcích (stránkách knihy). Příklad je zvolený z matriky Třeboňského oblastního archivu, v ostatních je struktura položek velmi obdobná.

Najdeme-li tedy konkrétní osobu, u jejího záznamu je uvedeno: kdy a kde se narodila, jak se jmenovali a odkud pocházeli její rodiče (a často i prarodiče, ve starších knihách pouze praotec) a u mužů i profese.

Rok, měsíc a den		Jmeno křtěného	Jmeno pokřtěného	Mam, žalo dosto, bývalé panství, okresní soud, pokračuje soud, kraj				Bába	Otec	Matka
1863	22 22	Jan	Jan							

Obr. 3: Český matriční záznam z r. 1868

A jdeme dál do minulosti - známe jméno a místo narození (resp. pobytu) člověka o generaci zpět, tipneme rok ± 20 -50 let zpátky od narození jeho potomka a hledáme. Samozřejmě zamrzí, že matrikáři nevidovali přesný datum narození rodičů, důvody byly zmíněny výše.

Analogicky pracujeme s knihami zemřelých, oddaných i prastarými soupisy poddaných.

Urban Jexa
 Břeta Jani Vrbic

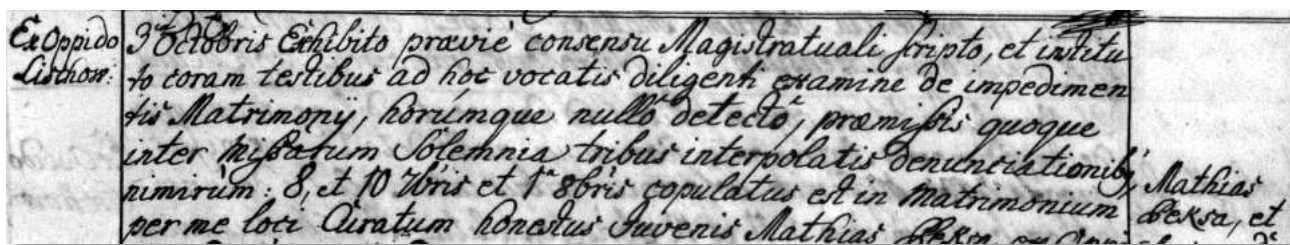
Rečnicko

Vrsula	20	20. Julej
Janota	17	
Eufanina	14	
Luda	12	
Jawel	10	
Marsalane	8	
Mutroy	9	
Vit	7	
Barbara	5	

Obr. 4: Soupis poddaných z r. 1720

Při hledání ve starších matrikách ze 17. a 18. století můžeme narazit na názvy měsíců v následujících zkratkách - **8bris**, **9bris**, **Xbris**. To není osmý, devátý a desátý měsíc, ale desátý, jedenáctý a dvanáctý, při dešifrování autorovi článku pomohlo, že nikde nebyl 11bris a 12bris (protože neexistují). Vysvětlení: septem = latinsky sedm, octo = osm, novem = devět, decem = deset. Z toho potom 7bris = septembris = září, 8bris = říjen, 9bris = listopad, 10bris nebo často psáno Xbris = prosinec.

Obr. 5: Latinský matriční záznam z r. 1736

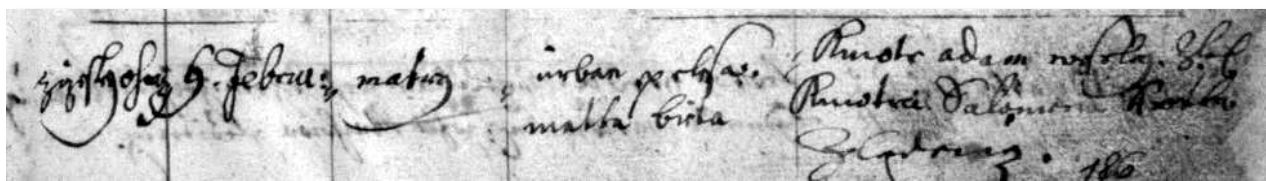
Toto má kořeny ještě v antice, staří Římané měli nový rok od března a od toho data počítali měsíce, takže např. 10. měsíc byl prosinec (viz juliánský kalendář např. na <http://www.vsude-dobre.cz/kalendar-juliansky/>). Část měsíců má název podle čísla, část podle osob (třeba Augustus je podle císaře Augusta, Julius je podle Julia Ceasara atd.).

Další podstatná věc, na kterou je výše odkazováno – obec, uvedená v matričních záznamech u rodičů (resp. prarodičů) hledané osoby, není místo, kde se její rodič či prarodič narodil, ale kde bydlel v době narození svého potomka. Dříve se samozřejmě lidé moc nestěhovali za prací (to jsme jako Češi zřejmě zdědili dodnes), takže místo pobytu rodiče nakonec většinou souhlasí i s místem jeho narození.

Autorovi článku se ale v matčině přímé linii stalo, že se nejstarší dohledaný předek narodil jinde, než bydlel v době narození svého prvního dítěte (určité profese se v rámci panství stěhovali, např. právě bednáři na dírenském panství Wratislavů v době zakládání pivovarů) a tak bylo bádání v této linii ukončeno v r. 1712 a zatím se nepodařilo najít, kde se matčin prapředek narodil, přestože byly prohledány matriky všech farních úřadů v širokém okolí.

Může se také stát, že v seznamu obcí na stránkách příslušného oblastního archivu tu "svou" nenajdeme. Je to tím, že ne každá obec měla farní úřad a tak si musíme zjistit, pod který farní obvod ta která obec patřila (týká se především malých obcí). Mapu římskokatolických farností pro tyto případy lze opět nalézt na stránkách příslušných oblastních archivů (pro Jihočeský kraj např. na <http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=1nrA&id=pages/mapa-rk.php>).

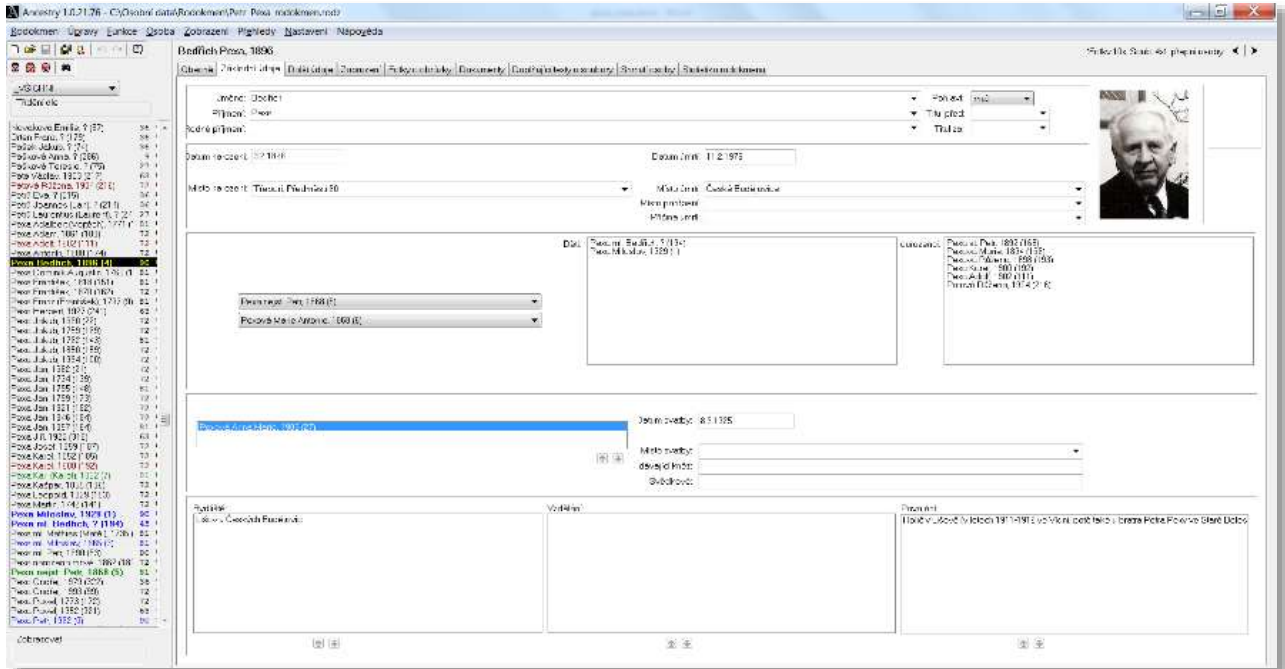
S těmito znalostmi a dostatkem volného času se dá rodokmen sestavit od přibližně roku 1600, autorovi článku to v základních rodičovských (tzv. přímých) liniích trvalo cca půl roku.

Obr. 6: Český matriční záznam z r. 1695

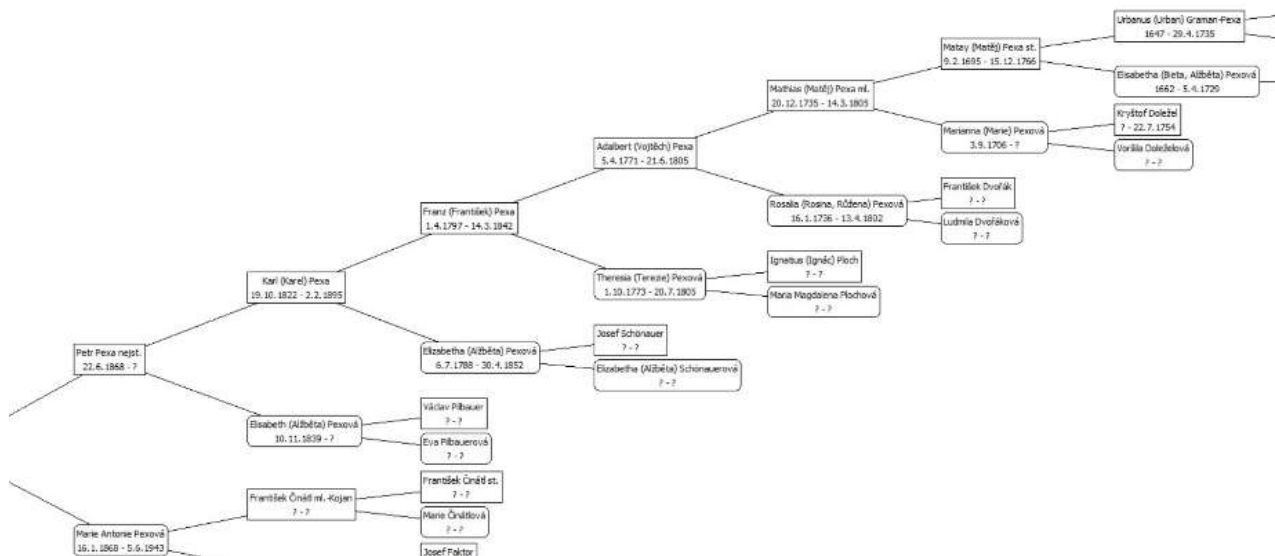
6 Zpracování shromážděných dat

Na zpracování dat získaných bádáním v matrikách a tvorbu kompletního rodokmenu v počítači lze doporučit český databázový program **Ancestry**, který je volně k dispozici na <http://ancestry.nethar.com>.

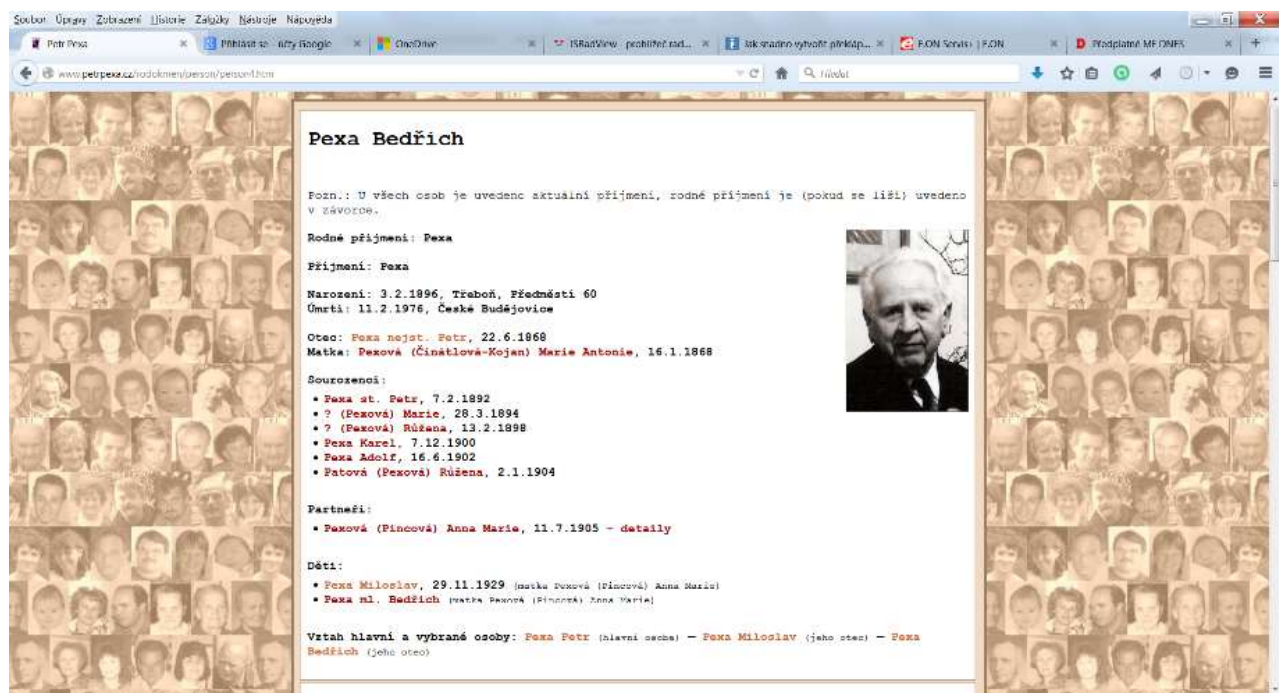
Obr. 7: Genealogický program Ancestry

Program slouží především k evidenci dat, fotografií, dokumentů, umí vygenerovat strom rodokmenu, vztahy mezi osobami, rodový vývod, rozrod rodu a vytvářet mnoho dalších genealogických výstupů ve formátech JPG, PDF či SVG.

Obr. 8: Rodový vývod

Program Ancestry obsahuje také velmi kvalitní export všech evidovaných dat do HTML formátu, umí tedy automaticky vytvořit webovou prezentaci celého rodokmenu pomocí vestavěné aplikace Ancestry2html, nabízí i několik předdefinovaných grafických šablon.

Obr. 9: Webová prezentace programu Ancestry

7 Závěr

V minulosti bylo především velmi časově náročné osobně navštívit regionální (oblastní) archiv za účelem genealogického výzkumu, nebylo také jednoduché se k takové činnosti vůbec dostat, místa k bádání v archivu se rezervovala i rok dopředu. Bylo samozřejmě možné využít genealogů - profesionálů a nechat si rodokmen sestavit, ale to vyžadovalo (a stále vyžaduje) v závislosti na rozsahu (tedy počtu jednotlivých větví) rodokmenu a doplňkové textové dokumentaci finanční investici i v desítkách tisíc korun.

Díky digitalizaci archiválií a jejich zveřejněním na internetu se tedy může genealogickému výzkumu věnovat v současné době přímo z domova téměř každý zájemce nejen v České republice, ale i potomci Čechů a Moravanů z celého světa, kteří pátrají po svých kořenech. Neméně podstatnou výhodou digitalizace archiválií je jistě i jejich ochrana pro budoucí generace.

Autor článku: Petr Pexa (s využitím dat od Lukáše Starého - <http://rodokmen.blog.cz>), © 2016